

Vannmiljø i arealplanlegging

Vassdragsforbundet for Mjøsa – Årsmøte og fagdag

Honne, Biri, 27.03.25

Mari Olsen, enhet for vannforvaltning og forurensning, SFIN

Statsforvalteren i Innlandet

28.03.2025

Arealforvaltning og pbl

- Hovedprinsipp: Planlegging og forvaltning av arealer og andre naturressurser skal foregå etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven.
- Vannmiljø er relevant i mange arealplaner.
- Kommuneplanens arealdel, kommunedelplaner, reguleringsplaner - styrer arealbruk, legger rammer for bruk og funksjon.
- Arealforvaltning er et viktig verktøy for å ivareta vassdragene.

Lowverk og føringer

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Kap. 5.4 Rene og rike vann og vassdrag

59. Kommunene bidrar til gode miljøforhold i og langs vassdragene gjennom deltakelse i arbeidet med vannområdene, gjennomføring av miljøtiltak og god arealforvaltning. Bruks- og verneverdiene i vassdragene sikres i planleggingen, og nedbygging av vassdragsnatur og utfylling i vassdrag reduseres.

60. Planleggingen bidrar til å sikre naturverdier og god miljøtilstand i vann, blant annet ved å unngå å planlegge for byggetiltak i våtmark når det finnes gode alternativer.

«Arealplanleggingen skal bidra til god tilstand i norske vannforekomster, i tråd med de regionale vannforvaltningsplanene. Planleggingen må ta hensyn til arealbruken i hele nedbørfeltet».

Lakse- og innlandsfiskekloven

§ 7. Hensynet til fiskeinteressene og ivaretakelse av fiskens og andre ferskvannsorganismers økologiske funksjonsområder skal innpasses i planer etter plan- og bygningsloven i kommune og fylke.

Vannforskriften

Formål: å sikre helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet.

Vannforekomstene skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes slik at de har minst god miljøtilstand.

Regionale vannforvaltningsplaner

Pbl: Regional plan skal legges til grunn (...) for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen.

Retningslinjer for arealplanlegging - førende for planarbeid etter plan- og bygningsloven.

Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Berørte kommuner og fylkeskommuner skal legge retningslinjene til grunn for planleggingen etter plan- og bygningsloven, (jf. § 17-1, 1. ledd).

Vannressursloven

§ 11 om kantvegetasjon

Hva kan skje i plan?

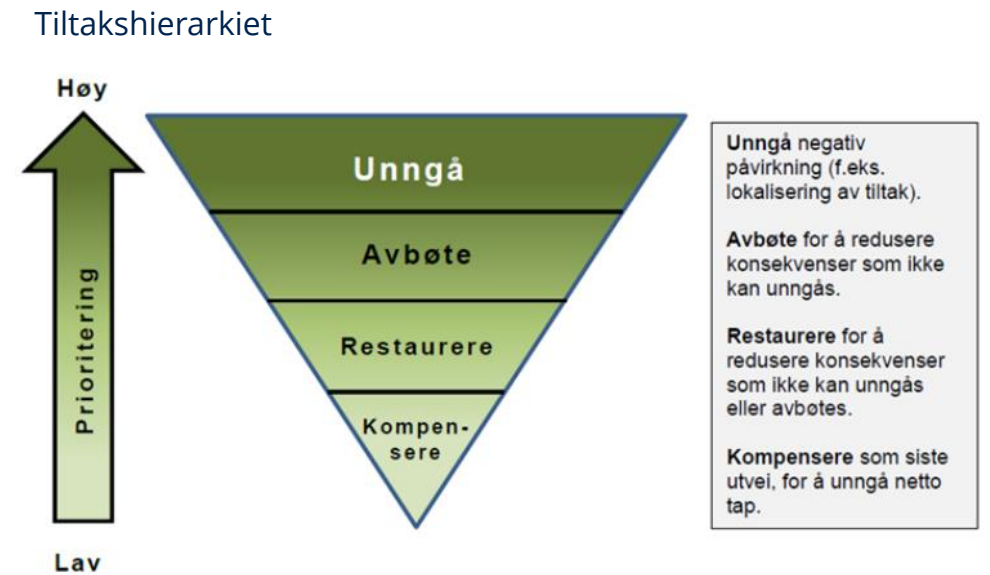
- Vassdragstiltak kan like gjerne ha opphav i plan som andre steder
 - Utfylling, mudring, lukking/åpning, flytting, bru/kulvert/rør, flomtiltak/erosjonssikring, fjerning av kantvegetasjon, masseuttak, kryssing med rør/ledning, biotoptiltak etc.
- Direkte eller indirekte påvirkning
 - Skjer det noe på land som påvirker vann?
 - Midlertidig? Permanent?
- Arealplaner kan påvirke vannmiljøet utenfor selve planområdet
 - Endret avrenningsmønster og tilførsler, vandringshinder, vannhastighet/erosjon.

Vann må komme tidlig inn

- Hensynet til vassdrag bør komme tidlig inn i planprosessen
- Få oversikt over vassdrag i planområdet, og på hvilken måte de kan bli berørt
- Oppstart/planprogram
- KU: Vannmiljø eget tema?

- Tenk tiltakshierarkiet også når det gjelder vassdrag

Illustrasjon: Statens vegvesen

Vannforskriften

- Hjemlet i forurensningsloven, naturmangfoldloven, vannressursloven og plan- og bygningsloven

Rammeforskrift

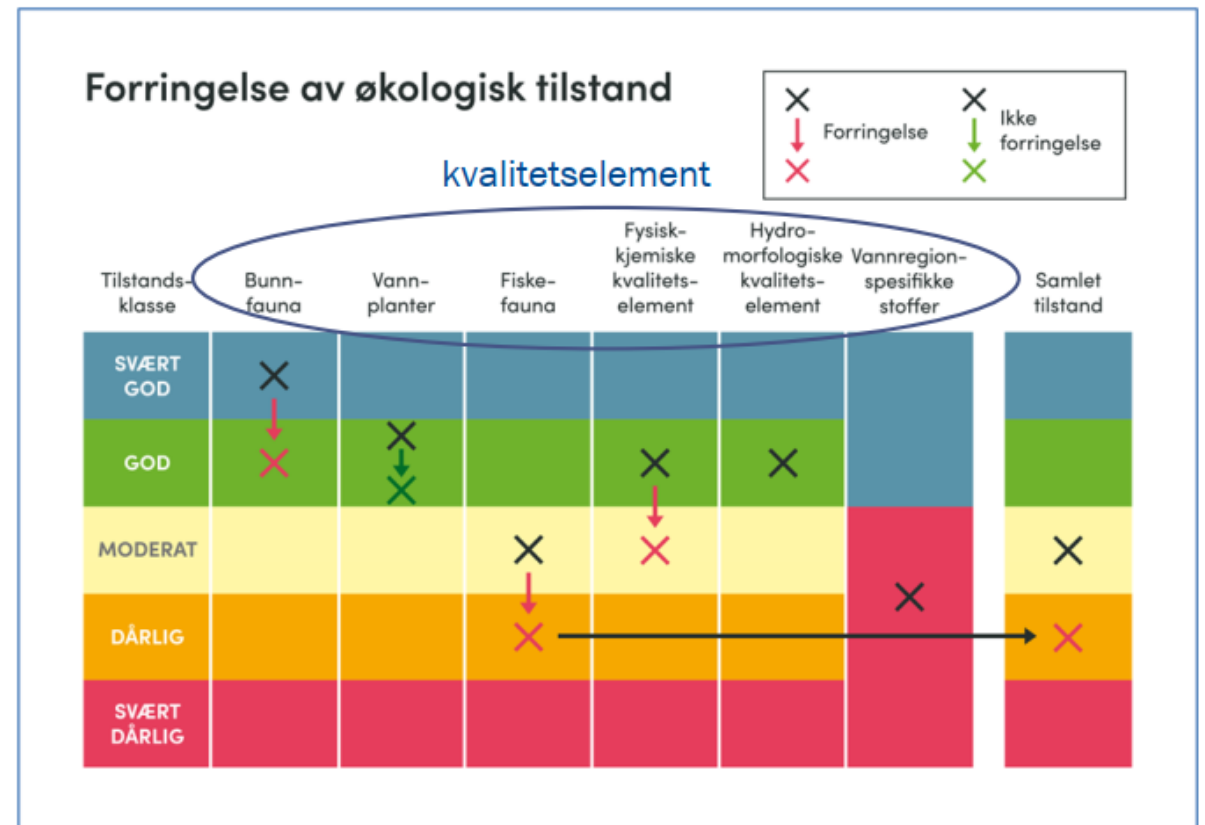
- Gjelder for alle sektorer som forvalter, eller tar beslutninger som har konsekvenser for vannmiljøet.
- Berørte myndigheter skal følge opp de rammene vannforskriften setter innenfor respektive loverk og virkemidler
- Miljømålene er fastsatt i forskrift, dvs. de er juridisk bindene

Forringelse?

- Forringelse av tilstanden: Dersom et inngrep/en aktivitet medfører at ett kvalitetselement går fra dagens tilstandsklasse til en lavere tilstandsklasse.
- Eks: dersom en påvirkning fører til at kvalitetselementet fisk går fra god til moderat tilstand regnes det som en forringelse.

Figur: Miljødirektoratet

Vannforskriften og arealplaner

- Tiltakshaver har ansvaret for å framskaffe kunnskap om miljøtilstand og forventede endringer i vannforekomsten.
- Planforslaget må vise hvordan vannmiljøet blir påvirket, og gi svar på om planen medfører forringelse av berørte vannforekomster.
- Dersom vurderingene viser at planforslaget fører til at miljøtilstanden forringes, vil det ikke være grunnlag for å gjennomføre tiltakene med mindre aktuell sektormyndighet vurderer at § 12 er oppfylt.

Aktuell sektormyndighet? § 12?

- Vannforskriften § 12: Ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst kan gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i § 4–§ 7 ikke nås eller at tilstanden forringes, dersom.....
- Det er sektormyndighetens oppgave å gjøre vurderingen.
- Det er kommunen som planmyndighet som skal vurdere § 12 i arealplansaker.
- Kommunen kan ikke vedta en plan dersom det fører til at miljøtilstanden forringes og vilkårene i § 12 ikke er oppfylt.

Kunnskapsgrunnlaget

- Få oversikt over kunnskapsgrunnlaget
 - Vann-Nett, Naturbase, Artskart, andre undersøkelser/utredninger
 - Vern, særlig beskyttelse etter vannforskriften, miljømål og miljøtilstand, fiskebestander, rødlistede arter, naturtyper.
- Ekstern fagkompetanse?
- Benytte vannområdekoordinator

- Trenger vi et oppdatert kunnskapsgrunnlag? Vet vi nok om dagens tilstand til å vurdere tåleevne og hvilken konsekvens påvirkningen vår vil ha på miljøtilstanden?

The screenshot displays the 'Miljøtilstand' (Environmental Status) page for Mjøsa (002-118-1-L). The page is divided into several sections:

- Økologisk tilstand:** Shows a 'God' (Good) status based on biological classification data. A comment from ØKOSTOR 2021 states that the status is good based on water plants.
- Kvalitetsselementer:** A filter section showing 'Svært god' (Very good), 'God' (Good), 'Moderat' (Moderate), 'Dårlig' (Poor), and 'Svært dårlig' (Very poor) categories.
- Biologisk:** A table listing biological quality elements and their status.
- Hydromorfologiske:** A table listing hydromorphological quality elements and their status.

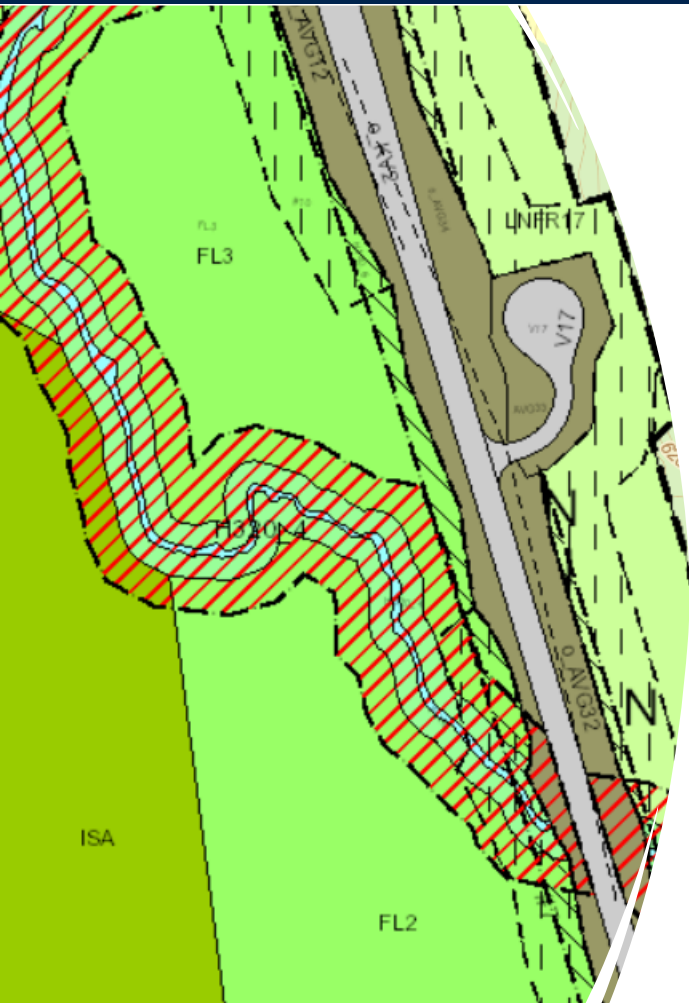
KVALITETSELEMENTER	TILSTAND	GJ.SNT. NEQR	EQR VERDI	VERDI	GRENSEVERDIER
+ Planteplankton (4)	God	0,828			
+ Bunnfauna (3)	Svært god	0,900			
+ Fisk (2)	Svært god	0,700			

KVALITETSELEMENTER	TILSTAND	GJ.SNT. NEQR	EQR VERDI	VERDI	GRENSEVERDIER
+ Hydrologisk eller tidevannsregime (1)	God	0,700			

Utklipp fra Vann-Nett

Virkemidler

- Byggegrense – gi vassdraget plass
- Bruk av arealformål, hensynssoner, bestemmelser og retningslinjer
- Bruk og vern av sjø og vassdrag med egne bestemmelser
- Kantvegetasjon
- Mindre vassdrag i andre arealformål - husk bestemmelser som ivaretar vannmiljø og kantvegetasjon
- Plankart og bestemmelser – juridisk bindende

Sektorloverket

- Ikke en generell bestemmelse i pbl som regulerer forholdet til sektorlovgivningen
- De forskjellige sektorlovene har ulik kobling til pbl, med varierende grad av samordning
 - Vannressursloven, lakse- og innlandsfiskeloven, forurensningsloven
- Vassdragstiltak: Sektorlovene håndheves av andre enn lokal planmyndighet

- Avklar dette tidlig – ha dialog med rette myndighet
- Kan det ordnes i plan, eller må det egen behandling til?
- Unngå å regulere noe i plan som blir vanskelig å håndtere etter sektorloverket i etterkant

Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag

- Det er ikke gitt særskilte regler om samordning mellom forskriften og pbl - gjelder side om side.
- Tiltak kan kreve tillatelse uavhengig av hvordan det er behandlet etter pbl.
- Gjelder også der NVE har bestemt at tiltaket ikke krever konsesjon, fordi tiltaket er tillatt i reguleringsplan, jf. vannressursloven § 20.

Vannressursloven § 11

- Pass på at kantvegetasjon ivaretas i plan i samsvar med vannressursloven § 11.
- Hvis planen medfører fjerning av kantvegetasjon - behov for dispensasjon etter § 11.
- Hva hvis bredden på kantvegetasjon er fastsatt i plan?
 - Kommunen kan ikke gi dispensasjon etter pbl til å fjerne kantvegetasjon før SF har gitt dispensasjon etter § 11.

Ny veileder om vannmiljø i arealplanlegging

Hva er forringelse?

Hva betyr § 12?

Hva er krav til innhold i utredning om vannmiljø i arealplaner?

Hva med sektorlovverket?

Hva er krav til kunnskapsgrunnlaget?

Hva med samlet belastning?

Hva ligger til grunn for miljøtilstanden?

- Miljødirektoratet: Veileder om vannmiljø i arealplanlegging
- Hvordan ivareta vannmiljø i planarbeidet – KPA og reguleringsplan
- Kommer i løpet av april – nettbasert
- Planlegges presentert i et [webinar 29. april 2025](#)
- [MD Webinarserie: Kunnskapsarena for klima og natur i planlegging](#)

Takk for meg!

Statsforvalteren i Innlandet

Facebook Statsforvalteren i Innlandet
Nettside www.statsforvalteren.no/in